

Towarzystwo Dobroczynne POLONIA w Rio de Janeiro

Historia i współczesność Towarzystwa Dobroczynnego „Polonia” w Rio de Janeiro

inż. msc. Alessandra Kępiński

Międzynarodowa Konferencja Naukowa
10 lat Polonijnej Biblioteki Cyfrowej
16-18 listopada 2022

Towarzystwo Dobroczynne POLONIA

Siedziba Towarzystwa przy ul. Laranjeiras 540

Towarzystwo Dobroczynne POLONIA

Biblioteka

Archiwum

Kurs języka
polskiego -
luty 2020 roku

Towarzystwo Dobroczynne POLONIA

Siedziba Towarzystwa

Własność towarzystwa składa się z 3 budynków:

1. domu po lewej stronie (niepokazany), którego wynajmowanie jest głównym źródłem dochodu na utrzymanie towarzystwa;
2. „starego budunku” – główne wejście, salon, pomnik Józefa Piłsudskiego.
3. “nowego budynku” – Biblioteka, Archiwum, Klasa języka polskiego;
II piętro: powierzchnia magazynową wynajęta domowi aukcyjnemu.

W bibliotece znajduje się około tysiąc książek, w tym ok. 80% w języku polskim; Archiwum zawiera dokumenty przedstawiające historię towarzystwa, od pierwszych lat istnienia aż do dzisiaj, najstarszy dokument, jaki posiadamy, odnosi się do założenia Towarzystwa Samopomocy i Oświaty, w 1910 r. Niektóre dokumenty zostały przekazane do poselstwa w czerwcu 1920 r.

Dokumenty przechowywane w archiwum wymagają profesjonalnej analizy i uporządkowania, ponieważ ukazują historię Polonii w Rio de Janeiro!

Obecnie stowarzyszenie ma zaledwie około 50 członków, jednak – ze względu na zaawansowany wiek – nie wszyscy mogą uczestniczyć w zajęciach i wydarzeniach towarzystwa. W dniu dzisiejszym, Towarzystwo Polonia zajmuje się wyłącznie pracą charytatywną i społeczno-kulturalną, w przeszłości angażowało się także w sprawy polityczno-patriotyczne.

Towarzystwo Dobroczynne POLONIA

HISTORIA – zarys

Sierpień 1869 roku – początki pierwszej fali emigracyjnej – pierwsi polscy rolnicy przybyli do Brazylii, do portu Itajaí w stanie Santa Catarina. **1871 rok** – pierwsi emigranci, którzy przybyli oficjalnie, na zaproszenie cesarza D. Pedro II (Emigracja Polska w Brazylii, *Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, 1971*).

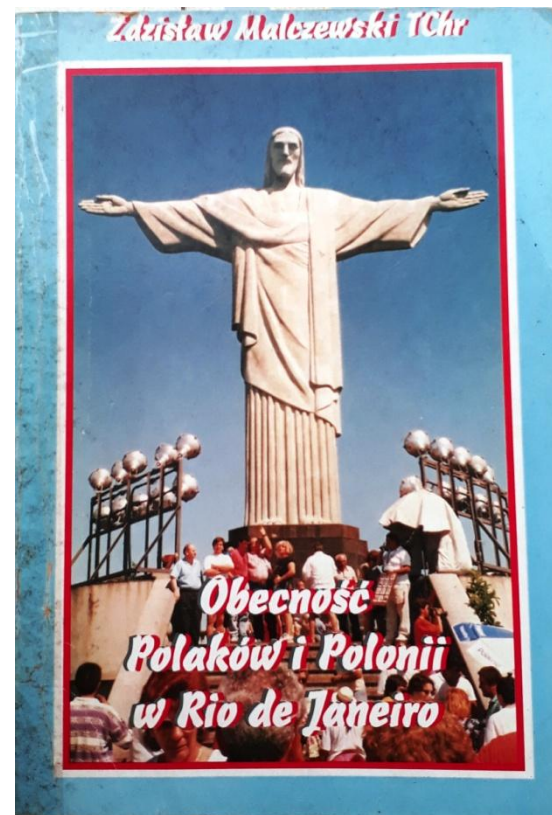

~ 313.000 km²

~ 8.516.000 km²

Stany połud. ~ 577.000 km²

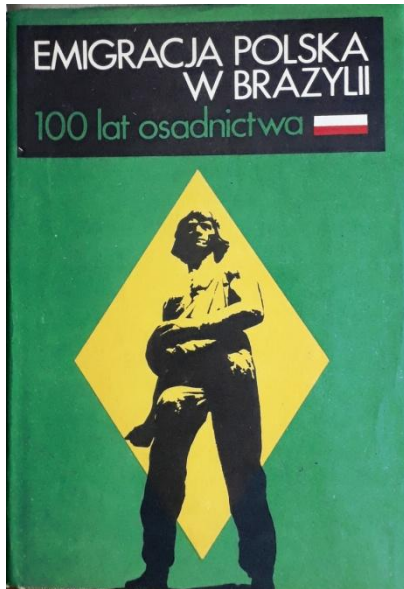
Monografia – WP, Lublin, 1995.

Autor, ks. Z. Malczewski, przeprowadził badania w następujących archiwach: Towarzystwo Dobroczynne Polonia; Stowarzyszenie Polskich Komendantów; Polska Parafia Personalna; Archiwum Narodowe (RJ); Archiwum MSZ oraz Archiwum Akt Nowych (WAW).

Towarzystwo Dobroczynne POLONIA

HISTORIA – początki polskiej emigracji do Rio de Janeiro

Emigracja Polska w Brazylii,
Lud. Spółdzielnia Wydaw., 1971

XIX wiek był okresem największego napływu Polaków do Brazylii – badaczy, podróżników, uchodźców politycznych oraz ludzi szukających lepszych warunków życia.

Emigracja w drugiej połowie XIX wieku, która dostarczała południowym stanom Brazylii polskich osadników, pozostawiała także w stolicy kraju niemałą liczbę Polaków, którym należało pomóc – znaleźć środki do życia, udzielić pomocy materialnej, ułatwić znalezienie pracy itd. Dostrzegając tę potrzebę, 3 rodaków założyło pierwszą organizację polską w Rio de Janeiro, której nadano nazwę **“Zgoda”** – **29/11/1890** (na cześć rocznicy 60 lat Powstania Listopadowego).

Towarzystwo Dobroczynne POLONIA

HISTORIA – Polskie Towarzystwa w Rio de Janeiro

1890 – “Zgoda” – główne zakresy działalności to pomoc społeczna oraz problemy narodowo-patriotyczne. Towarzystwo posiadało swój lokal przy jednej z głównych ulic śródmieścia; na etapie najwyższego poziomu rozwoju liczyło 35 członków.

1897 – likwidacja organizacji, wówczas liczyła zaledwie 10 członków. Pomimo rozwiązania **“Zgody”**, kilkoro Polaków kontynuowało pomoc rodakom i broniło w prasie dobrego imienia Polski i Polaków.

1905-1908 – wzrost liczby emigrantów, większość uchodźców politycznych.

26/06/1910 – założenie **“Towarzystwa Samopomocy i Oświaty”** (od 30 do 50 członków); **wysłanie pisma** do Urzędu Imigracyjnego przedstawiającego potrzebę zapisywania polskich emigrantów jako Polaków, a nie Austriaków, Niemców czy Rosjan.

1914 – I Wojna Światowa. **“TSO”** przejawia tendencje narodowo-polityczne; wysyła składki do Szwajcarii, dla Komitetu Pomocy Polsce. **1916** – w imieniu Polaków w Rio de Janeiro (RJ), prosi o pomoc brazylijskiego polityka Ruy Barbosa w poparciu niepodległości Polski.

1917-1920 – utworzenie i działalność **“Polskiego Komitetu Narodowego”** – sprawy polityczne/dyplomatyczne i współpraca z **“TSO”**.

*Liceum im. Ruy Barbosa
w Warszawie (zał. 1923 r.)*

Towarzystwo Dobroczynne POLONIA

HISTORIA – Polskie Towarzystwa w Rio de Janeiro

21/07/1918 – zmiana statutu, “Towarzystwa Samopomocy i Oświaty” (TSO) przyjmuje nazwę “Towarzystwo Polskie” (TP),
1919 – witanie Franciszka Orłowskiego, pierwszego pośła RP w RJ;
1922 – rozłam w “TP”, część członków zakłada “Koło Polskie”,
1925 – ponowne połączenie pod nazwą “Towarzystwo Polonia”, wzrost liczby członków dzięki nowoprzybyłym emigrantom z Polski.

1926 – wizyta Marii Skłodowskiej-Curie.

1927 – zorganizowanie kursu języka portugalskiego.

1927/28 – około 130 członków. Współpraca: zebrania w lokalu opłaconym przez **rząd polski** – pokój noclegowy i opieka lekarska; udział w obchodach świąt.

1929-1938 – założenie Towarzystwa Polsko-Brazylijskiego “**Kościuszko**”, zbliżenie kulturalne i ekonomiczne.

1930 – Powstaje Centralny Związek Polaków na terenie Brazylii, “TP” włącza się do Związku.

1938 – przyjazd Tadeusza Skowrońskiego, min. pełnomocnego w Brazylii w latach 1938–1945.

1939 – wybuch II Wojny Światowej.

A eminente cientista Mme. Curie e sua illustre filha na Urca, diante do majestoso penhasco do «Pão de Assucar», em companhia dos drs. Augusto Ramos e Miranda Jordão, da Cia. Caminho Aéreo, e da Comissão de senhoras da Federação Brasileira pelo Progresso Feminino. Vêem-se, da esquerda para a direita, a sra. Nininha Bastos, mme. Hezard, sra. Stella Duval, mme. Curie, sra. Jeronyma Mesquita, mlle. Irene Curie, doutora Carlota P. de Queiroz, sra. Esther Pego R. William, senhorinha Bertha Lutz, sra. Maria Pereira de Queiroz, sra. Maria dos Reis Sant'.

Towarzystwo Dobroczynne POLONIA

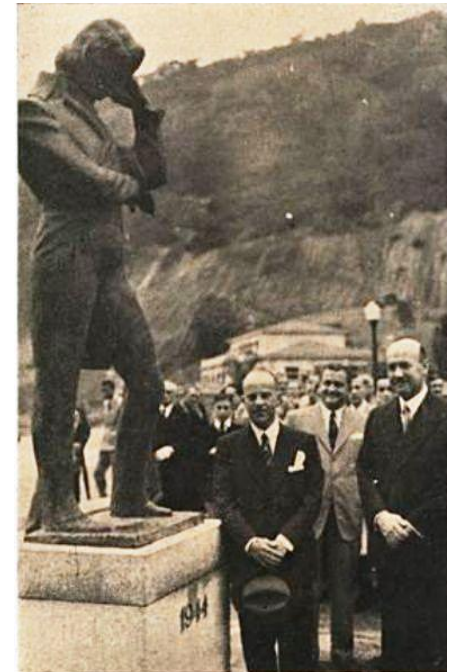
HISTORIA – Polskie Towarzystwa w Rio de Janeiro

1939-1945 – wojna zmobilizowała “**Towarzystwo Polonia**” (**TP**) do pracy społecznej i patriotycznej, organizacja podjęła współpracę z Brazylijskim Komitetem Pomocy Ofiarom Wojny w Polsce, brazylijskim i polskim Czerwonym Krzyżem, oraz Komitetem Ratowania Dzieci. Nowy napływ polskich emigrantów znaczył nowe zadania dla towarzystwa: opiekę, organizację biur pośrednictwa pracy, poradni lekarsko-dentystycznej, poradni prawnej, tłumaczenie dokumentów, przyjmowanie ochotników pragnących walczyć w Armii Polskiej, itd.

Członkowie “**TP**” brali udział w pochodach i protestach, jak np. przeciw mordowi polskich harcerzy przez hitlerowców, mordowi w Katyniu, uchwałom Jałty, aresztowaniu członków podziemnego rządu polskiego, uwięzieniu kardynała Stefana Wyszyńskiego, [1942 – Założenie “Koła Polek”].

1/09/1944 – odsłonięcie pomnika Chopina, wykonanego przez polskiego rzeźbiarza A. Zamoyskiego na zlecenie min. Skowronskiego, z okazji 5-lecia wybuchu II W. Światowej.

1940-1950 – Julian Tuwim, August Zamojski, Bruno Lechowski, Maria Tarnowska, Józef Czapski, Zbigniew Ziębinski to najwybitniejsi Polacy, którzy przebywali w Rio de Janeiro w tym okresie, ale niewielu z nich tu pozostało ...

Towarzystwo Dobroczynne POLONIA

HISTORIA – Koło Polek (KP)

1942 – założenie “**Koła Polek**”. Cel: praca społeczna; patronatem honorowym objęła je żona min. Skowrońskiego; współpraca z Czerwonym Krzyżem, zorganizowanie “Domu Żołnierza Polskiego” dla ochotników na wyjazd do Anglii; kiermasz dla Armii Polskiej.

1943 – okręt brazylijski został zatopiony przez niemiecką łódź podwodną, marynarze zginęli, osierocili ok.150 dzieci. **KP** wykonało zabawki, dekorację wystawy stworzył A. Zamoyski; **27/12/1943** dzieci polskie ubrane w stroje ludowe wręczyły zabawki sierotom. Wysłano wówczas także 350 paczek imiennych w Brazylii dla dzieci ochotników którzy wyjechali do Anglii. Hotel P. Stefanii Plaskowieckiej-Nodari staje się schroniskiem dla emigrantów polskich.

1944 – wysłanie pieniędzy na pomoc polskim dzieciom.

1948 – wysłanie paczek z odzieżą do Polski, praca dobroczynna, itd.

1967 – organizacja nosiła nazwę “Dobroczynne Koło Pań polsko-brazylijskich w RJ”. Prezeska, Pani **Stefania Plaskowiecka-Nodari**, przekazała na rzecz Koła dom przy ul. Laranjeiras, gdzie już odbywały się spotkania grupy.

Stefania P. -Nodari

Towarzystwo Dobroczynne POLONIA

HISTORIA – Towarzystwo Polonia i Koło Polek

1947 – “Towarzystwo Polonia” liczyło ok. 300 członków, w tym około 10% Żydów. Miało postawę antyrządową i żaden z członków nie podejmował kontaktów z poselstwem polskim. Prowadziło głównie działalność kulturalną; miało sekcję prawną.

1953 – założenie Koła Młodzieży Polskiej – “ŚWIETLIKI” (rozwiązane w 1966).

1955 – zbiórka na własny “Dom Polski”.

1972 – Połączenie “Koła Polek” z “Towarzystwem Polonia”, w wyniku czego powstaje “Towarzystwo Dobroczynne Polonia”, które przyjęło posiadłość przy ul. Laranjeiras.

Towarzystwo Dobroczynne POLONIA

WSPÓŁCZESNOŚĆ – lata 1950 - 1970

Święta obchodzone w siedzibie własnej (Bairro de Fátima)

Świetliki, 1953-1966

Towarzystwo Dobroczynne POLONIA

WSPÓŁCZESNOŚĆ – lata 1970 - 1990

Towarzystwo Dobroczynne POLONIA

WSPÓŁCZESNOŚĆ – lata 1989 - 2012

1989

Prezes P. Alina Felczak

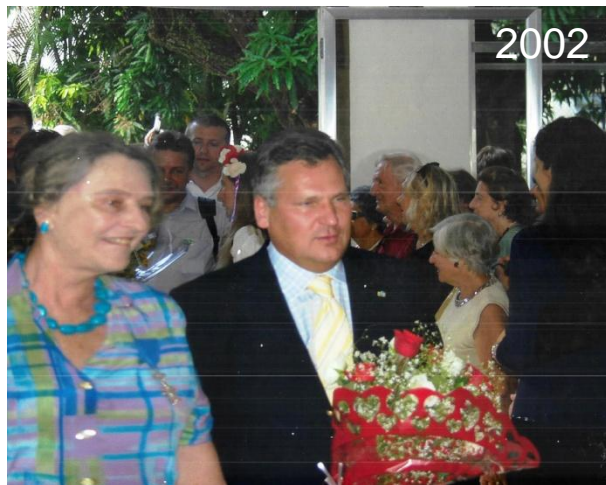

1995

Lech Wałęsa, presidente polonês, foi recebido com flores e muito carinho no aeroporto por moças da colônia de seu país no Brasil

1997

2002

1993

Mistrzostwa w piłce nożnej imigrantów

Towarzystwo Dobroczynne POLONIA

WSPÓŁCZESNOŚĆ – lata 1989 - 2012

Udział w Targach Opatrznościowych
(Feira da Providência) – 1995

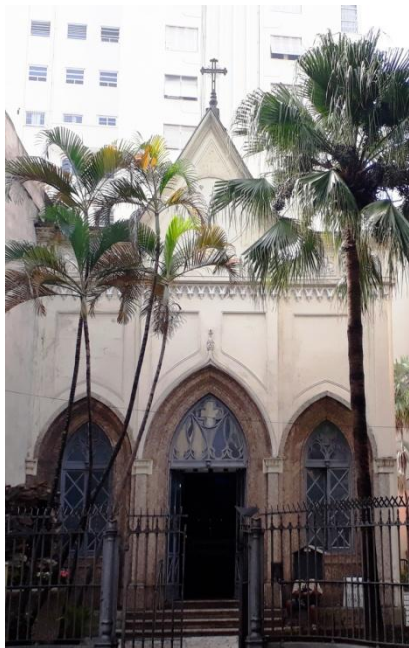

Dzień Matki - 2009

Bazar charytatywny – 2010

Towarzystwo Dobroczynne POLONIA

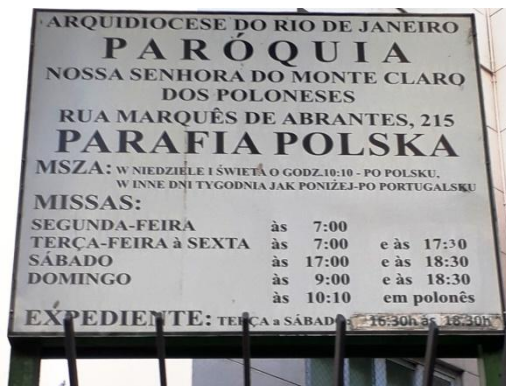
WSPÓŁCZESNOŚĆ – związki z Parafią Polską

Czerwiec 1953
Towarzystwo Polonia
podpisuje kontrakt
wynajęcia kościółka.
Ławki zostały
wykonane i
podarowane przez
Polaków.

2013: 60-lecie

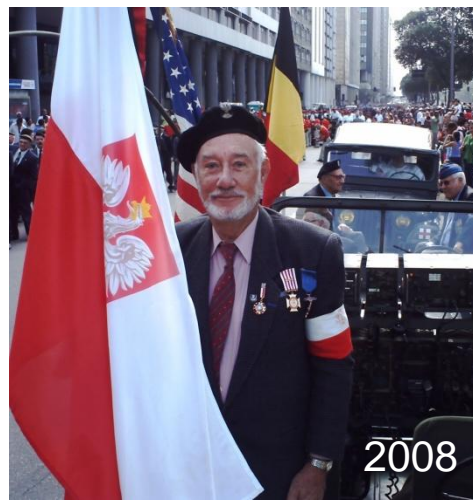

1997

Towarzystwo Dobroczynne POLONIA

WSPÓŁCZESNOŚĆ – współpraca ze Stowarzyszeniem Polskich Kombatantów

Towarzystwo Dobroczynne POLONIA

WSPÓŁCZESNOŚĆ – lata 2012 - 2019

Odstąpienie popiersia J. Piłsudskiego

Święto Niepodległości - 2014

Wystawa o życiu i dokonaniach Józefa Piłsudskiego

Towarzystwo Dobroczynne POLONIA

WSPÓŁCZESNOŚĆ – lata 2012 - 2019

2015 - 70 lat zakończenia II Wojny Światowej

PKOL - 2016

Dzień Europy - 2018

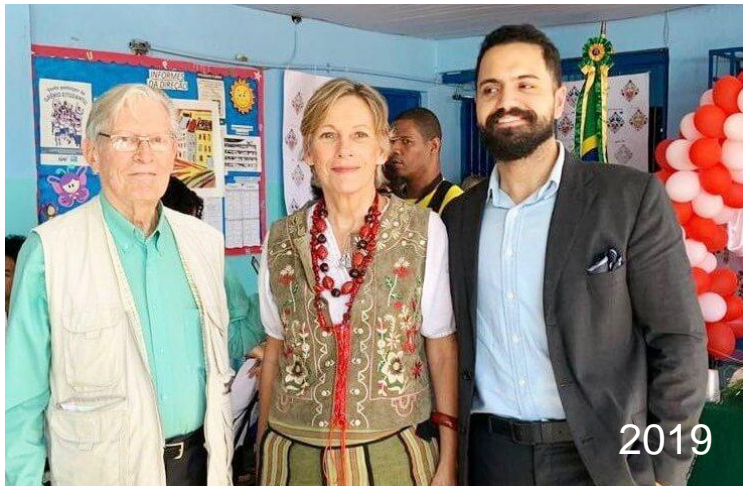
Europejski Dzień Języków, 2019

Towarzystwo Dobroczynne POLONIA

WSPÓŁCZESNOŚĆ – lata 2019 - 2022

2019

60-lecie szkoły miejskiej "Polônia"

2021

Bazar charytatywny

2022 r. – około 40 członków

PODOPIECZNI:

- osoby pochodzenia polskiego – 13
  - Brazylijczycy bez korzeni polskich – 8
- Liczba podopiecznych – 21

Wyплаты dla podopiecznych:
(wrzesień /21 – sierpień /22)

Suma płatności = **ok. 120.000,00 zł**

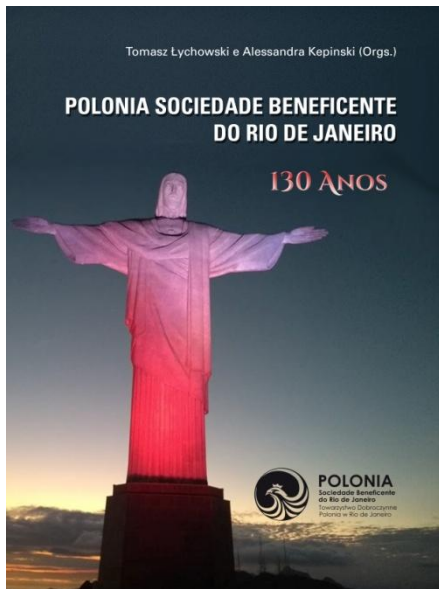
Towarzystwo Dobroczynne POLONIA

WSPÓŁCZESNOŚĆ – Uroczystość Dnia Niepodległości, 2021

Towarzystwo Dobroczynne POLONIA

Księga pamiątkowa 130-lecia Towarzystwa

Pierwsze wydanie książki zostało zaprezentowane i rozdane podczas uroczystości Dnia Niepodległości w 2021 r. Na wydarzeniu był obecny Pan Ambasador Jakub Skiba. Przy tej okazji zostały wręczone dyplomy dla członków powyżej 80 roku życia, a w czasie wydarzenia pokazano fotografie z książki.

Drugie wydanie ukazało się w 2022 r., w formie cyfrowej i można je pobrać ze strony Towarzystwa:

<https://poloniasociedade.com.br/livro/>

Opracowałam tę książkę z początkową pomocą i wskazówkami P. Tomasza Łychowskiego, a także z częściową pomocą Pani Elisabety Brockiej. Książka składa się z dwóch części, w pierwszej jest opisana historia i działalność Towarzystwa przez te 130 lat, oraz współpraca z Parafią Polską i Stowarzyszeniem Polskich Kombatantów. Część druga składa się z opowieści napisanych przez członków dwudziestu czterech rodzin z grona wspólnoty polskiej w Rio de Janeiro (albo na ich temat).

Towarzystwo Dobroczynne POLONIA w Rio de Janeiro

Rua das Laranjeiras, 540 – Fds.
CEP: 22240-006 Laranjeiras
Rio de Janeiro – RJ

polonia.rio@hotmail.com

Fcbk: poloniasociedaderj

Internet: poloniasociedade.com.br

Whatsapp: +55 21 97289-4419

Alessandra Kępiński

alekepi@gmail.com